

PODATKOWE SKUTKI METOD WYCENY ZAPASÓW

Anna Surowiec

AGH Akademia Górniczo-Hutnicza, Wydział Zarządzania

Streszczenie: Prawo bilansowe zawiera z jednej strony obligatoryjne rozwiązania dotyczące struktury, organizacji i funkcjonowania rachunkowości, z drugiej zaś stwarza możliwości wyboru wariantów rozwiązań i pozostawia pewną możliwość wyboru jednostkom gospodarczym. Dzięki tym możliwościom przedsiębiorstwa szybciej i efektywniej osiąga- ją zakładane cele poprzez odpowiednie kształtowanie obrazu sytuacji firmy prezentowa- nego w sprawozdaniach finansowych. Przedsiębiorstwa mogą stosować kilka alternatyw- nych metod wyceny zapasów. Celem artykułu jest wskazanie możliwości wyboru polityki rachunkowości w zakresie metod wyceny zapasów, które pozwalają wpływać na wyso- kość zobowiązania z tytułu podatku dochodowego.

Słowa kluczowe: wycena zapasów, polityka bilansowa

Pojęcie i klasyfikacja zapasów

Zapasy to pojęcie określające aktywa jednostki przeznaczone do sprzedaży w toku zwykłej działalności, aktywa znajdujące się w fazie przetwarzania w pro- dukty gotowe lub przeznaczone do zużycia w procesie produkcyjnym. Zapasy obejmują więc towary, półprodukty, produkty w toku i produkty gotowe posiadane przez przedsiębiorstwo. Posiadanie zapasów jest niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania jednostki gospodarczej i umożliwia ciągłość funkcjonowania. Gospodarka zapasami jest więc istotną częścią działalności, jednakże rola zapasów różni się w zależności od rozmiarów i charakteru działalności jednostki. Charakte- rystyczną cechą zapasów jest ich konwersja na gotówkę w ciągu jednego cyklu operacyjnego i w związku z tym stanowią one element aktywów obrotowych.

W strukturze bilansu zapasy wykazywane są w pierwszej kolejności jako skład- nik aktywów obrotowych o najniższym stopniu płynności. Ogół rzeczowych akty- wów obrotowych, czyli zapasów, można najogólniej podzielić na dwie kategorie:

- zapasy nabywane, do których zaliczamy materiały, towary, zaliczki na poczet dostaw,
- zapasy wytwarzane, obejmujące produkcję niezakończoną, półprodukty i pro- dukty gotowe.

Zgodnie z klasyfikacją bilansową, rzeczowe aktywa obrotowe, czyli zapasy, obejmują: materiały, półprodukty i produkty w toku, produkty gotowe, towary.

Materiały obejmują wszelkiego rodzaju składniki nabywane przez jednostkę z przeznaczeniem do zużycia w procesie produkcji wyrobów, wykonania świadc- czonych usług, realizacji nowych obiektów, a także zużywane na potrzeby admini- stracji, ochrony, reklamy itp.

Materiały można klasyfikować według różnych kryteriów. Ze względu na ro- dzaj i cel zużycia materiały występujące w przedsiębiorstwach dzieli się na kilka grup:

- materiały podstawowe - są to materiały, nabywane w celu zużycia w procesie produkcyjnym, wchodzące w skład wytworzonego produktu,
- materiały pomocnicze - termin ten określa materiały, które są niezbędne w procesie produkcyjnym, lecz nie wchodzą w skład wytworzonego produktu, służą do realizacji procesu technologicznego (np. filtry, sączi, smary), nadają produkowanym wyrobom określone właściwości lub cechy (np. lakiery, farby) lub wykorzystywane są na potrzeby administracji (np. artykuły biurowe),
- paliwa - zużywane zarówno na cele technologiczne (np. do maszyn i urządzeń produkcyjnych) czy energetyczne (do ogrzewania pomieszczeń przemysłowych i administracyjnych),
- części zapasowe maszyn i urządzeń,
- opakowania - chroniące w czasie transportu przed uszkodzeniem (np. folia, kartony, skrzynki),
- odpadki - powstają na skutek charakteru procesu technologicznego, mogą być ponownie zużyte do produkcji (np. ścinki, pozostałości, złom).

W ustawie o rachunkowości¹ nie ma definicji pojęcia półproduktów i produkcji w toku. Są to składniki produkcji, które zostaną przekształcone w produkty gotowe. Półprodukty to składniki, które przeszły określone fazy procesu produkcyjnego i podlegają magazynowaniu, mogą także zostać przeznaczone do sprzedaży. Produkty w toku stanowią nieukończone jeszcze wyroby, które znajdują się w trakcie przetwarzania i wymagają dalszej obróbki. Jednostki mogą wyceniać produkty w toku produkcji w wysokości bezpośrednich kosztów wytworzenia lub tylko materiałów bezpośrednich bądź nie wyceniać ich w ogóle, jeżeli nie zniekształca to stanu aktywów oraz wyniku finansowego jednostki.

Produkty gotowe obejmują wytworzone lub przetworzone przez jednostkę wyroby lub usługi, które w danej jednostce przeszły wszystkie fazy procesu produkcyjnego i przeznaczone są do sprzedaży jednostkom zewnętrznym. Do produktów gotowych zalicza się wytworzone lub wykonane we własnym zakresie przez jednostkę: wyroby gotowe, wykonane usługi, wytworzoną energię. W jednostkach wytwórczych wyroby gotowe są podstawowym składnikiem zapasów. Zalicza się do nich produkty pracy, które spełniają następujące warunki:

- nie będą poddawane u producenta dalszemu przerobowi,
- są przeznaczone do sprzedaży.

Niekiedy produkty gotowe mogą nie być elementem zapasu, np. roboty, usługi oraz wyroby gotowe wykonane na indywidualne zamówienie i przekazane bezpośrednio odbiorcy. W związku z tym koszty wytworzenia tych produktów odnoszone są bezpośrednio na wynik finansowy.²

Towary są to wyroby obcych jednostek nabyte w celu dalszej odsprzedaży w nieprzetworzonym stanie w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego.

¹ Ustawa o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. Dz.U. 2002, Nr 76, poz. 694 z późn. zm.

² *Rachunkowość finansowa i podatkowa*, redaktor naukowy T. Cebrowska, Wzd. Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 336.

Zasady wyceny zapasów

Prawo bilansowe zawiera z jednej strony obligatoryjne rozwiązania dotyczące struktury, organizacji i funkcjonowania rachunkowości, z drugiej zaś stwarza możliwości wyboru wariantów rozwiązań i pozostawia pewną możliwość wyboru jednostkom gospodarczym. Dzięki tym możliwościom przedsiębiorstwa szybciej i efektywniej osiągają zakładane cele poprzez odpowiednie kształtowanie obrazu sytuacji firmy prezentowanego w sprawozdaniach finansowych.

Przepisy ustawy o rachunkowości³ dopuszczają wybór pomiędzy różnymi rozwiązaniami w zakresie ewidencji, wyceny i prezentacji zapasów, z których dana jednostka powinna przyjąć te, które najlepiej przystają do specyfiki jej działalności.

Wybór sposobu wyceny zapasów nie zmienia ekonomicznego sensu zdarzeń gospodarczych, jakie miały miejsce, jednakże może mieć istotny wpływ na wysokość zobowiązań podatkowych i zysku operacyjnego, a tym samym na wysokość zysku netto. Rezultat wyceny zapasów uzależniony jest od dwóch podstawowych czynników:

- składników kosztów uwzględnionych przy wycenie. Koszt wytworzenia produktu w myśl art. 28 ust. 3 ustawy o rachunkowości obejmuje koszty pozostające w bezpośrednim związku z danym produktem oraz uzasadnioną część kosztów pośrednio związanych z wytworzeniem tego produktu. Koszty bezpośrednie obejmują wartość zużytych materiałów bezpośrednich, koszty pozyskania i przetworzenia związane bezpośrednio z produkcją i inne koszty poniesione w związku z doprowadzeniem produktu do postaci i miejsca, w jakich się znajduje w dniu wyceny. Do uzasadnionej, odpowiedniej do okresu wytwarzania produktu, części kosztów pośrednich zalicza się zmienne pośrednie koszty produkcji oraz tę część stałych, pośrednich kosztów produkcji, które odpowiadają poziomowi tych kosztów przy normalnym wykorzystaniu zdolności produkcyjnych. Za normalny poziom wykorzystania zdolności produkcyjnych uznaje się przeciętną, zgodną z oczekiwaniami w typowych warunkach, wielkość produkcji za daną liczbę okresów lub sezonów z uwzględnieniem planowych remontów. Do kosztów wytworzenia produktu nie zalicza się: kosztów niewykorzystanych zdolności produkcyjnych i strat produkcyjnych; kosztów ogólnego zarządu, które nie są związane z doprowadzaniem produktu do postaci i miejsca, w jakich się znajduje na dzień wyceny; kosztów magazynowania wyrobów gotowych i półproduktów, chyba że poniesienie tych kosztów jest niezbędne w procesie produkcji; kosztów sprzedaży produktów. Koszty te wpływają na wynik finansowy okresu sprawozdawczego, w którym zostały poniesione;
- zastosowanych metod wyceny rozchodu zapasów. Zastosowanie określonej metody wyceny ma wpływ zarówno na wynik finansowy, jak i zobowiązania podatkowe.

Na wartość końcową zapasów w danym okresie wpływ mają: wartość początkowa zapasów, powiększona o wartość nabytych zapasów i pomniejszona o koszt

³ Ustawa o rachunkowości, ..., op. cit.

sprzedanych produktów lub wartość sprzedanych towarów i materiałów. Dodatkowo koszt wytworzenia produktów w odniesieniu do produktów niesprzedanych podlega aktywowaniu i również ma wpływ na poziom zapasów wykazywanych w bilansie.

Metoda wyceny zapasów, jaką jednostka stosuje, ma bezpośredni wpływ na bilans, rachunek zysków i strat, a także rachunek przepływów pieniężnych. Zgodnie z ustawą o rachunkowości⁴, rozchód zapasów może być wyceniany według jednej z czterech metod:

- 1) przyjmując, że rozchód składnika aktywów wycenia się kolejno po cenach (kosztach) tych składników aktywów, które jednostka najwcześniej nabyła (wytworzyła) - FIFO;
- 2) przyjmując, że rozchód składników aktywów wycenia się kolejno po cenach (kosztach) tych składników aktywów, które jednostka najpóźniej nabyła (wytworzyła) - LIFO;
- 3) według cen przeciętnych, to jest ustalonych w wysokości średniej ważonej cen (kosztów) danego składnika aktywów;
- 4) w drodze szczegółowej identyfikacji rzeczywistych cen (kosztów) tych składników aktywów, które dotyczą ściśle określonych przedsięwzięć, niezależnie od daty ich zakupu lub wytworzenia.

Przyjęcie określonej metody wyceny zapasów nie zwalnia od zastosowania na dzień bilansowy dla prawidłowej wyceny zasady ostrożnej wyceny, czyli porównania ceny nabycia lub kosztu wytworzenia z ceną sprzedaży netto i zastosowania ceny niższej⁵. Ewentualna różnica wpływa wówczas na wynik finansowy danego okresu poprzez tworzenie odpisów aktualizacyjnych.

W literaturze przedmiotu przedstawiane są również metody wyceny uwzględniające nie kolejność zakupu, lecz poziom cen⁶:

- wycena rozchodu według najniższej ceny – *lowest-in first-out* (LOFO),
- wycena rozchodu według najwyższej ceny – *highest-in first-out* (HIFO).

Każda z metod ustalania wartości rozchodu znajduje zastosowanie w określonych warunkach, np. metoda zakładająca, że rozchód wycenia się kolejno po cenach tych składników aktywów, które jednostka najpóźniej nabyła, czyli metoda *last-in first-out* (LIFO) została opracowana w celu zmniejszenia wpływu zmiany cen na wynik finansowy.

Wspólnym celem wszystkich czterech metod ustalania wartości rozchodu jest alokowanie wartości zapasów pomiędzy rachunek zysków i strat oraz bilans. Z uwagi na praktyczne trudności najrzadziej stosowana jest metoda szczegółowej identyfikacji rzeczywistych cen. Wiele przedsiębiorstw posługuje się więcej niż jedną metodą, stosując różne metody do różnych grup zapasów.

Metoda *first-in first-out* (FIFO) opiera się na założeniu, że zapasy uzyskane najwcześniej są zużywane lub sprzedawane w pierwszej kolejności. W związku z tym wartość bilansowa zapasów wyrażona jest w cenach pochodzących z ostat-

⁴ Ustawa o rachunkowości, ..., op. cit., art. 34 ust. 1 pkt 4.

⁵ I. Olchowicz, A. Tłaczała, *Sprawozdawczość finansowa*. Difin, Warszawa 2003, s. 94.

⁶ *Rachunkowość finansowa*, Praca zbiorowa pod redakcją Z. Messnera, AE, Katowice 2004, s. 252.

nich dostaw. FIFO jest często stosowaną metodą wyceny zapasów, gdy nie istnieje praktyczna możliwość szczegółowej identyfikacji wartości zapasów. Metoda ta uniemożliwia manipulowanie poziomem zysku, gdyż koszty zapasów wynikają z kolejności ich nabywania. Przykładowo, jeśli jednostka nabyła kolejno 200 sztuk zapasów o jednostkowej wartości 10 zł i 500 sztuk o wartości 7 zł, a sprzedaż wyniosła 300 sztuk, wartość sprzedanych towarów wyniesie 2700 zł (200 sztuk x 10 zł + 100 sztuk x 7 zł). W tej metodzie wyceny rozchodu pierwsze 200 sztuk towarów sprzedanych zostało uwzględnione w rachunku zysków i strat w wyższej wartości niż pozostałe 100 sztuk. Wartość 400 sztuk zapasu końcowego zostanie wykazana w bilansie, uwzględniając jednostkową wartość 7 zł.

Z kolei w metodzie LIFO wartość najpóźniej uzyskanych zapasów uwzględniana jest w pierwszej kolejności przy sprzedaży. Posługując się przytoczonym przykładem w rachunku zysków i strat zostanie uwzględniona wartość sprzedanych 300 sztuk towarów na poziomie 2100 zł. Natomiast wartość bilansowa zapasów wyniesie 3400 zł. Posługując się tą metodą w przypadku starszych zapasów bilans może być znacznie zniekształcony. Przykładowo, jeśli jednostka dokonała większych zakupów we wcześniejszych okresach, w obecnym bilansie do wyceny zapasów uwzględniane są ceny pochodzące z tamtych okresów.

Metoda wyceny rozchodu według cen przeciętnych opiera się na założeniu, że koszty zużytych zapasów powinny być kosztami przeciętnymi, czyli ustalonymi w wysokości średniej ważonej cen danego składnika zapasów. Również wartość zapasu końcowego wyrażona jest wówczas na poziomie cen przeciętnych. W przypadku gdy dostawy zapasów odbywają się często, ustala się tzw. okresową cenę przeciętną poprzez obliczenie średniej ważonej ceny składnika zapasów w danym okresie. Jeżeli natomiast dostawy odbywają się rzadko, ustalać można średnią ważoną cenę składnika zapasów po każdej dostawie. Zgodnie z wcześniejszym przykładem wartość jednostkowa sprzedanych towarów wyniesie 7,86 zł $\left(\frac{(200 \text{ sztuk} \times 10 \text{ zł}) + (500 \text{ sztuk} \times 7 \text{ zł})}{700} \right)$, łącznie 2357,14 zł. Zapas końcowy 400 sztuk wykazany w bilansie wyniesie zatem 3142,86 zł.

Rzadziej stosowana, lecz nie mniej istotna metoda wyceny to metoda szczegółowej identyfikacji. W metodzie szczegółowej identyfikacji koszty zapasów są alokowane pomiędzy rozchód i zapasy pozostające na koniec okresu na podstawie rzeczywistej wartości poszczególnych składników. Metoda ta może być stosowana wówczas, gdy istnieje możliwość identyfikacji cen każdego składnika zapasów w momencie rozchodu. W praktyce zastosowanie tej metody jest często utrudnione lub niemożliwe. Jeżeli jednostka posiada dużą ilość jednakowych zapasów, nabytych w różnym czasie, po różnych cenach, szczegółowa identyfikacja jest bardzo czasochłonna i kosztowna. Ponadto, jeżeli składniki zapasów są identyczne i mogą być stosowane zamiennie, metoda ta umożliwia manipulowanie poziomem zysku poprzez dobór określonych składników rozchodu.

Metody wyceny rozchodu według cen przeciętnych, FIFO oraz LIFO, mogą mieć formę wycen bieżących lub okresowych. Bieżąca wycena polega na ustalaniu ilości i wartości rozchodu oraz zapasu po każdym wydaniu zapasu z magazynu.⁷

⁷ *Sprawozdanie finansowe bez tajemnic*, Praca zbiorowa pod redakcją K.G. Świdorskiej, Difin, Warszawa 2003, s. 4-39.

Niezależnie od metod wyceny rozchodu całkowita wartość zapasów wynosi 5500 zł, zakładając, że wartość pieniądza jest niezmienna w czasie. Jednakże w praktyce zmiany rynkowe przynoszą istotny czynnik, jakim jest inflacja. W takiej sytuacji wybrana metoda inflacji może mieć jeszcze większy wpływ na wynik finansowy i wartość bilansową zapasów. Dodatkowo w warunkach wzrostu cen każda z metod wyceny ma inny wpływ na sytuację finansową jednostki.

Porównanie metod wyceny zapasów

Problem wyboru metody wyceny zapasów, jako tej która ma największy wpływ na zobowiązania podatkowe, skutkuje równocześnie zmianą poziomu zyskowności. Stosując metodę FIFO, wartość bilansowa zapasów wykazywana jest w wartości zbliżonej do aktualnej. Z kolei metoda LIFO powoduje, że wartość bilansowa zapasów wyrażona jest w cenach pochodzących z najwcześniejszych dostaw. Zastosowanie metody LIFO uzasadnione jest w warunkach gwałtownie rosnących cen. Mimo że ustawa o rachunkowości umożliwia stosowanie metody LIFO, Międzynarodowe Standardy Rachunkowości dopuszczają jedynie metodę szczegółowej identyfikacji, FIFO lub metodę cen przeciętnych jako metody wyceny rozchodu zapasów⁸. Zastosowanie metody cen przeciętnych na ogół powoduje, że wartość zapasów bliższa jest wartości otrzymywanej przy metodzie FIFO niż LIFO, jako że dostawy zapasów w okresie rozliczeniowym zwykle kilkakrotnie przewyższają zapas początkowy i w związku z tym wartość bieżąca ma większy wpływ na cenę przeciętną. Metoda cen przeciętnych stosowana może być w przypadku łącznego składowania identycznych zapasów pochodzących z różnych dostaw. Ograniczeniem do stosowania tej metody jest występowanie zapasów, których ceny nabycia znacznie różnią się od cen bieżących, szczególnie w okresach gwałtownych wzrostów lub spadków cen. Metoda szczegółowej identyfikacji może prowadzić do różnych rezultatów. Ogólnie, jeżeli ceny zakupu zapasów nie podlegają istotnym fluktuacjom, poszczególne metody wyceny mogą powodować tylko nieznaczne różnice w sprawozdaniach finansowych. Natomiast w okresach znacznych wzrostów lub spadków cen zapasów wybór określonej metody wyceny zapasów może prowadzić do znacząco różnych rezultatów.

Stosowanie alternatywnych metod wyceny wiąże się nie tylko z różną wartością bilansową zapasów, ale także z różnym poziomem zysku wykazywanym w rachunku zysków i strat. W okresach wzrostu cen stosowanie metody FIFO powoduje, że niższa wartość zapasów sprzedanych przeciwstawiana jest wyższym cenom sprzedaży, zwiększając poziom zysku brutto. Natomiast w sytuacji spadku cen wyższa wartość sprzedanych zapasów odpowiada niższym cenom sprzedaży, powodując obniżenie zysku brutto. Podobny wpływ na poziom zysku otrzymuje się, stosując metodę cen przeciętnych w warunkach wzrostu lub spadku cen. Inne rezultaty natomiast przynosi w tych warunkach stosowanie metody LIFO. W przypadku rosnących cen wysoka wartość sprzedanych zapasów odpowiada rosnącym cenom sprzedaży, wywierając tym samym stabilizujący wpływ na poziom zysku.

⁸ *International Accounting Standard 2*, p. 23-25, <http://www.ifrs.org/IFRSs/IFRS.htm>

Efekty zastosowania różnych metod wyceny zapasów w warunkach wzrostu i spadku cen ilustrują poniższe tabele.

Tabela 1. Wpływ metody FIFO na poziom zapasów i zysku ze sprzedaży

	2007	2008	2009	2010
Sprzedaż (szt)	500	450	475	625
Cena sprzedaży (zł/szt)	9	12	10,5	7,5
Sprzedaż (zł)	4500	5400	4988	4688
Zapas początkowy (szt)	200	200	250	225
Cena zakupu (zł/szt)	5	6	8	7
Zapas początkowy (zł)	1000	1200	2000	1575
Zakup bieżący (szt)	500	500	450	400
Cena zakupu (zł/szt)	6	8	7	5
Zakup bieżący (zł)	3000	4000	3150	2000
Zapas końcowy (szt)	200	250	225	-
Wartość jednostkowa (zł/szt)	6	8	7	
Zapas końcowy (zł)	1200	2000	1575	-
Wartość sprzedanych zapasów	2800	3200	3575	3575
Zysk ze sprzedaży	1700	2200	1413	1113

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 2. Wpływ metody cen przeciętnych na poziom zapasów i zysku ze sprzedaży

	2007	2008	2009	2010
Sprzedaż (szt)	500	450	475	625
Cena sprzedaży (zł/szt)	9	12	10,5	7,5
Sprzedaż (zł)	4500	5400	4988	4688
Zapas początkowy (szt)	200	200	250	225
Cena zakupu (zł/szt)	5	5,71	7,35	7,13
Zapas początkowy (zł)	1000	1142	1838	1604
Zakup bieżący (szt)	500	500	450	400
Cena zakupu (zł/szt)	6	8	7	5
Zakup bieżący (zł)	3000	4000	3150	2000
Zapas końcowy (szt)	200	250	225	-
Wartość jednostkowa (zł/szt)*	5,71	7,35	7,13	
Zapas końcowy (zł)	1142	1838	1604	-
Wartość sprzedanych zapasów	2858	3304	3384	3604
Zysk ze sprzedaży	1642	2096	1604	1084

* zapas dostępny do sprzedaży/ilość zapasów dostępna do sprzedaży

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 3. Wpływ metody LIFO na poziom zapasów i zysku ze sprzedaży

	2007	2008	2009	2010
Sprzedaż (szt)	500	450	475	625
Cena sprzedaży (zł/szt)	9	12	10,5	7,5
Sprzedaż (zł)	4500	5400	4988	4688
Zapás początkowy (szt)	200	200	250	225
Cena zakupu (zł/szt)	5	5	5x200	5x200
			8x50	8x25
Zapás początkowy (zł)	1000	1000	1400	1200
Zakup bieżący (szt)	500	500	450	400
Cena zakupu (zł/szt)	6	8	7	5
Zakup bieżący (zł)	3000	4000	3150	2000
Zapás końcowy (szt)	200	250	225	-
Wartość jednostkowa (zł/szt)	5	5x200	5x200	
		8x50	8x25	
Zapás końcowy (zł)	1000	1400	1200	-
Wartość sprzedanych zapasów	3000	3600	3350	3200
Zysk ze sprzedaży	1500	1800	1638	1488

Źródło: Opracowanie własne

Mimo, że poszczególne metody w rozpatrywanym okresie dają ten sam łączny zysk ze sprzedaży 6426 zł, w przypadku metody FIFO zyskowność sprzedaży jest wyższa w okresach wzrastających cen, a niższa w okresach spadku cen. Podobne rezultaty zapewnia stosowanie metody cen przeciętnych. Metoda LIFO natomiast daje relatywnie stabilny poziom zyskowności mimo fluktuacji poziomu cen.

Tabela 4. Metody wyceny zapasów a poziom zyskowności sprzedaży

	2007	2008	2009	2010	Razem
Metoda FIFO	37,8%	40,7%	28,3%	23,7%	32,8%
Metoda cen przeciętnych	36,5%	38,8%	32,2%	23,1%	32,8%
Metoda LIFO	33,3%	33,3%	32,8%	31,7%	32,8%

Źródło: Opracowanie własne

Rozpatrując wpływ metod wyceny na wysokość zobowiązań podatkowych, należy zauważyć, że w przypadku metody LIFO niższy poziom zysku w okresie inflacji skutkuje niższym poziomem zobowiązania podatkowego. Wysokość zobowiązań podatkowych, zakładając 19% stawkę podatku w rozpatrywanym okresie, przedstawia tabela 5.

W rozpatrywanej sytuacji następuje zarówno wzrost, jak i spadek cen, stąd całkowite zobowiązanie podatkowe jest takie samo, różne jest natomiast rozłożenie zobowiązań w poszczególnych okresach. Zastosowanie metody LIFO w dwóch początkowych okresach zapewnia mniejszy podatek, a tym samym więcej środków

pieniężnych dostępnych dla przedsiębiorstwa. Taka tendencja utrzymuje się w okresach wzrastającej inflacji. W przypadku wzrostu inflacji poziom zysków osiągniętych przez przedsiębiorstwa wzrasta, lecz jest on głównie efektem wzrostu cen. W takiej sytuacji zastosowanie metody LIFO umożliwia obniżenie obecnych i przyszłych zobowiązań podatkowych.

Tabela 5. Metody wyceny zapasów a poziom zobowiązań podatkowych

	2007	2008	2009	2010	Razem
Metoda FIFO	323	418	269	212	1222
Metoda cen przeciętnych	312	398	305	206	1222
Metoda LIFO	285	342	312	283	1222

Źródło: Opracowanie własne

Zastosowanie metody FIFO w warunkach wzrastających cen wpłynie na większą wartość bilansową zapasów, zwiększając zobowiązania podatkowe, ale równocześnie zwiększając zyskowność i zdolność kredytową. Ceny starszych zapasów wpływają na wartość sprzedanych składników, a ceny nowszych zapasów stosowane są do wyceny bilansowej. Metoda LIFO z kolei zmniejsza poziom zysku w rachunku zysków i strat, ale zaniża również wartość bilansową zapasów. Ma to korzystny wpływ na poziom zobowiązań podatkowych, ale zmniejsza zdolność kredytową. W warunkach spadających cen efekty zastosowania metod FIFO i LIFO są inne. Metoda FIFO powoduje obniżenie zysku i większą wartość bilansową zapasów, a metoda LIFO-zwiększenie zysku i mniejszą wartość bilansową. Mniejszy wpływ na poziom zysku, zobowiązania podatkowe i wartość bilansową w warunkach wzrostu lub spadku cen wykazuje natomiast metoda cen przeciętnych, zaś najbardziej rzetelne wyniki przynosi zastosowanie metody szczegółowej identyfikacji.

Należy zaznaczyć, że Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej nie dopuszczają stosowania metody LIFO. Stosowanie tej metody daje pozytywny wpływ na zobowiązania podatkowe w warunkach wysokiej inflacji. Jednak zmiana tej metody wyceny na metodę FIFO w warunkach wzrostu gospodarczego może być szczególnie dotkliwa i powodować zaniżenie wyniku finansowego netto.

Podsumowanie

Wycena zapasów jest kwestią kontrowersyjną w rachunkowości od wielu lat. Wartość zapasów jest kluczowym elementem nie tylko do wyliczenia zysku, ale również w zakresie wyceny aktywów wykazywanej w sprawozdaniach finansowych. Żaden obszar rachunkowości nie stwarza większych rozbieżności w praktyce niż wycena zapasów. Mimo istnienia krajowych, jak i międzynarodowych regulacji rachunkowości, wycena zapasów może stanowić obszar subiektywnego wyboru dla zarządzających. Problem wyboru metody wyceny zapasów, jako tej, która ma największy wpływ na zobowiązania podatkowe, skutkuje równocześnie

zmianą poziomu zyskowności. Każda z metod ustalania wartości rozchodu znajduje zastosowanie w określonych warunkach. Wspólnym celem wszystkich możliwych metod ustalania wartości rozchodu jest alokowanie wartości zapasów pomiędzy rachunek zysków i strat oraz bilans. Normy prawne rachunkowości dopuszczają wybór pomiędzy różnymi rozwiązaniami w zakresie ewidencji, wyceny i prezentacji zapasów, z których dana jednostka powinna przyjąć te, które najlepiej przystają do specyfiki jej działalności.

Literatura

1. International Accounting Standard 2, p.23-25, <http://www.ifrs.org/IFRSs/IFRS.htm>
2. Olchowicz I., Tłaczała A., *Sprawozdawczość finansowa*, Difin, Warszawa 2003.
3. *Rachunkowość finansowa*, Praca zbiorowa pod redakcją Z. Messnera, AE, Wyd. Naukowe, Katowice 2004.
4. *Rachunkowość finansowa i podatkowa*, redaktor naukowy T. Cebrowska, PWN, Warszawa 2006
5. *Sprawozdanie finansowe bez tajemnic*, Praca zbiorowa pod redakcją K.G. Świdorskiej, Difin, Warszawa 2003
6. Ustawa o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. Dz.U. 2002, Nr 76, poz. 694 z późn. zm.

TAX EFFECT OF INVENTORY VALUATION

Abstract: The accounting law includes on one hand mandatory solutions concerning the structure, organization and functioning of accounting, on the other hand offers a choice of options and solutions and leaves a possibility of choice to economic entities. With these possibilities the company quickly and efficiently achieves its objectives through the appropriate formation of the situation presented in the company financial statements. Companies have many alternative ways to value inventories. The article aims to indicate the choice of accounting policy for inventory valuation methods, which allow to affect the amount of liability to income tax.

Keywords: inventory valuation, earnings management